

Pendidikan Sastera Perpaduan Menerusi KOMSAS Tingkatan 4:
Pelaksanaan dan Kesannya
(Literature Education for Unity Through KOMSAS in FORM 4:
Implementation and Implications)

CHEW FONG PENG

ABSTRAK

Dasar Pendidikan Kebangsaan di negara kita menitikberatkan perpaduan nasional memandangkan Malaysia terdiri daripada berbilang kaum. Sehubungan itu, Kesusasteraan Melayu telah dikenal pasti sebagai mekanisme yang berkesan untuk menyatupadukan rakyat Malaysia. Oleh itu, KOMSAS telah diperkenalkan dan dilaksanakan dalam pengajaran Bahasa Melayu sejak tahun 2000. Dengan mengaplikasikan Teori Weiner (1965) dalam kerangka pendidikan, kajian ini bertujuan untuk menilai pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan dan kesannya. Soal selidik digunakan sebagai alat kajian untuk mengutip data daripada 60 orang pelajar Tingkatan 4 yang terdiri daripada pelbagai etnik, keagamaan dan aliran bidang. Dapatan kajian menunjukkan bahawa buku teks KOMSAS tidak mencerminkan realiti masyarakat berbilang kaum di Malaysia. Guru-guru bahasa jarang menerapkan elemen perpaduan kaum sama ada di dalam mahupun luar kelas, manakala para pelajar tidak berminat dalam pembelajaran KOMSAS yang didapati berpusatkan orang Melayu. Selain itu, mereka juga jarang bergaul dengan sahabat kaum lain. Oleh itu, Biro Buku Teks, guru-guru dan pelajar-pelajar harus mengamalkan sikap positif dan komitmen yang tinggi untuk melahirkan bangsa Malaysia yang bersatu padu.

Kata Kunci: *Sastera perpaduan, KOMSAS, Teori Weiner, integrasi nasional, bangsa Malaysia*

ABSTRACT

Malaysia being a multicultural nation places importance on national integration through the implementation of the National Education Policy. In this context, Malay Literature has been recognized as an effective mechanism to produce a united Malaysia. Hence Malay Literature Component (KOMSAS) in Malay Language has been implemented since the year of 2000. By applying the Weiner Theory (1965) in the education framework, this study aims to find out the implementation of the education of unity literature and its effect. Questionnaire is used as a tool to collect the data from 60 Form

4 students from different ethnic groups, religions and streams of study. The finding shows that Form 4 KOMSAS text books do not reflect the reality of multiculturalism in Malaysia. It is found that teachers seldom inculcate ethnic integration elements either inside or outside the classroom, meanwhile the students are not interested in learning KOMSAS which is Malay-centric. Besides, they seldom mix around with other ethnic groups. So, Text Book Bureau, teachers and students should pursue positive attitude and higher commitment to become a united nation.

Keywords: *Unity literature, Malay Literature Component (KOMSAS), Weiner Theory, national integration, Malaysian*

PENGENALAN

Sebagai masyarakat majmuk yang berbeza fahaman agama, bahasa dan budaya, identiti nasional bangsa Malaysia bukanlah satu perkara yang mudah untuk dihuraikan dan dicari titik keseimbangannya (Lukman 2001). Setiap etnik yang membentuk bangsa Malaysia mempunyai tuntutan dan kepentingan masing-masing. Perbezaan tersebut ibarat api dalam sekam, bila-bila masa sahaja akan mencetuskan rusuhan kaum. Justeru, hubungan kaum yang harmoni dan muhibah adalah teras kekuatan negara yang perlu dipelihara.

PERNYATAAN MASALAH

Para pengkaji dan sarjana sastera mengakui pentingnya Kesusasteraan Melayu untuk menjalin hubungan harmoni, toleransi dan muhibah antara kaum. Antara pengkaji yang mengutarakan pendapat tersebut ialah Ismail (1974), Hashim (1980), A. Rahim (1990), A.M. Thani (1991), Abu Bakar (1992), Shamsuddin Jaafar (1997), Asmiaty (2000), dan Othman (2002).

Namun begitu, kajian-kajian tersebut lebih bersifat analisis deskriptif mengenai tema, persoalan dan pemikiran karya sastera, dan bukan secara analisis statistik untuk diujikan terutama sekali dalam konteks perpaduan nasional dan sumbangan sastera kebangsaan dalam pengisian matlamat tersebut.

Secara keseluruhannya kajian dalam bentuk statistik tentang sastera Melayu dan peranannya dalam pembinaan negara bangsa belum meluas. Kajian Chew (2003) yang dilakukan secara statistik inferensi telah menunjukkan sastera Melayu memberi sumbangan atau impak perpaduan kepada khalayak sastera sebanyak 4 peratus. Kajian ini menggambarkan bahawa sastera Melayu menjadi salah satu mekanisme yang boleh digunakan untuk memupuk semangat muhibah, harmoni dan kemesraan antara kaum. Daripada kajian itu, lahirlah konsep “sastera perpaduan” yang membawa definisi berikut:

Satu mekanisme untuk mewujudkan perpaduan antara kelompok masyarakat berbagai latar belakang berdasarkan prinsip-prinsip yang dikongsi bersama dari segi sosial dan budaya sehingga terbentuknya perasaan toleransi dan perkongsian hidup bagi menyatukan masyarakat yang berbilang kaum, seterusnya melahirkan satu sentimen kebangsaan di negara ini.

(Chew 2007)

Menyedari kepentingan Kesusasteraan Melayu dalam pembinaan integrasi kaum, Komponen Kesusasteraan Melayu dalam Bahasa Melayu diperkenalkan oleh Kementerian Pelajaran Malaysia (KPM) pada tahun 2000. Komsas dikenali sebagai suatu inovasi dalam dunia pendidikan Bahasa Melayu (Samat Buang 2004). Karya-karya Komsas meliputi lima genre sastera, iaitu novel, puisi (tradisional dan puisi), cerpen, prosa tradisional, dan drama yang dijadikan tapak binaan dalam Komsas.

Di sekolah-sekolah menengah, Komsas dilaksanakan secara berperingkat mulai Mac, 2000 bagi pelajar Tingkatan 1 dan 4, tahun 2001 bagi Tingkatan 2 dan 5, dan tahun 2002 bagi Tingkatan 3. Manakala program pembelajaran sastera dalam Bahasa Melayu di sekolah rendah telah dilaksanakan di Tahun 4 pada tahun 2005, Tahun 5 bagi tahun 2006, dan Tahun 6 bagi tahun 2007 secara rintis.

Hasrat menerapkan pembelajaran sastera dalam kurikulum Bahasa Melayu adalah untuk membolehkan pelajar meningkatkan dan mengukuhkan minat membaca pelbagai genre sastera, iaitu novel, cerpen, drama, prosa tradisional, puisi moden (sajak), dan puisi tradisional. Seterusnya pelajar-pelajar berupaya mengenal dan menggunakan disiplin instrinsik sastera di samping menghayati nilai murni dan pengajaran daripada karya sastera yang dibaca untuk dijadikan ikhtibar dan panduan hidup (Huraian dan Sukatan Pelajaran Bahasa Melayu Tingkatan Empat 2000). Antara nilai murni dan pengajaran penting yang dititikberatkan ialah perpaduan kaum yang menjadi matlamat dan objektif pengajaran Komsas.

Objektif tersebut dipercayai akan tercapai memandangkan Komsas dipelajari oleh semua pelajar sekolah rendah Darjah 4, 5 dan 6, selain pelajar sekolah menengah Tingkatan 1 sehingga 5. Kesemua mereka mendapat pendedahan asas tentang sastera Melayu, tanpa mengira kaum, agama, budaya dan aliran akademik. Ini bererti Komsas merupakan mata pelajaran yang merentasi kurikulum dan ia adalah multidisiplin. Sifat tersebut membolehkan Komsas memainkan peranannya sebagai jambatan perpaduan kaum.

TUJUAN KAJIAN

Kajian ini bertujuan meninjau pendidikan perpaduan menerusi Komsas ke arah memberi sumbangan bagi melahirkan bangsa Malaysia yang bersatu di sekolah menengah. Kajian ini juga bertujuan meninjau sejauh manakah kejayaan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan dan kesannya. Hal ini turut

memberikan jawapan terhadap kepentingan integrasi nasional melalui pendidikan sastera perpaduan yang menggunakan Bahasa Melayu sebagai teras pendidikan.

SOALAN KAJIAN

Berlandaskan tujuan kajian, maka kajian ini akan cuba menjawab kelima-lima soalan berikut:

1. Apakah bahan yang digunakan bersesuaian untuk mewujudkan integrasi nasional?
2. Berapakah banyak teks Komsas yang berkaitan integrasi nasional?
3. Bila dan di manakah pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan?
4. Bagaimanakah keadaan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan di sekolah?
5. Apakah kesan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan di sekolah?

KERANGKA KONSEP KAJIAN

Tokoh utama yang mengemukakan Teori Integrasi Nasional ialah Myron Weiner (1965). Menurut beliau, integrasi nasional dibahagikan kepada empat jenis, iaitu integrasi kawasan, integrasi nilai budaya, integrasi elit-massa, dan integrasi tingkah laku. Dalam konteks kajian ini, “integrasi tingkah laku” (integrative behavior) akan diaplikasikan. Integrasi tingkah laku didefinisikan sebagai kapasiti suatu masyarakat untuk menubuhkan organisasi untuk mencapai beberapa tujuan bersama. Ini adalah kesediaan individu untuk bekerjasama dalam satu organisasi untuk tujuan bersama dan mengambil tindakan mengikut corak terarah dalam mencapai matlamat berkenaan.

Sehubungan itu, organisasi yang ditubuhkan untuk mencapai matlamat integrasi dalam kerangka pendidikan ialah sekolah, manakala masyarakat yang bergerak ke arah itu ialah guru-guru dan pelajar-pelajar. Untuk menjadi sekolah yang berkesan dalam merealisasikan matlamat negara, kesesuaian buku teks, kesungguhan guru dalam proses pengajaran dan kesediaan pelajar untuk belajar menjadi faktor penentu selain faktor lain seperti budaya dan persekitaran sekolah, gaya kepemimpinan pengetua, perkongsian visi dan matlamat, pemuafakatan rumah-sekolah dan lain-lain.

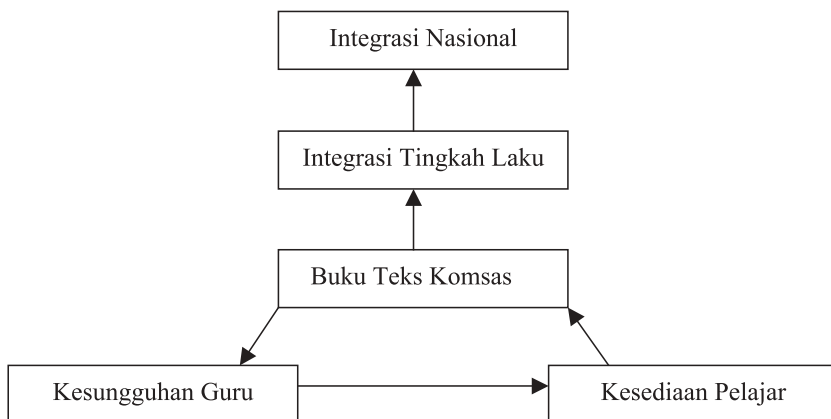
Dalam konteks kajian ini, pengkaji memberi tumpuan khusus kepada aspek buku teks, guru dan pelajar. Isi kandungan teks sastera haruslah dapat dihayati dan difahami oleh pelajar dengan mudah, sesuai dengan peringkat umurnya (Omar 1999). Misalnya teks sastera Sijil Pelajaran Malaysia yang dipilih haruslah mewakili golongan remaja yang dapat membina sahsiah yang cemerlang, mengamalkan nilai hidup bersama secara harmoni, beragama, bermoral serta berwawasan sebab remaja bakal peneraju kepemimpinan negara.

Mengikut Slavin (1997), kesungguhan guru dalam proses keberkesanan pengajaran bergantung kepada empat faktor, iaitu QAIT (Quality, Appropriate-

ness, Incentive, Time). Kualiti pengajaran merujuk kepada mutu maklumat dan kemahiran guru dalam proses pengajaran supaya pelajar mudah memahami penyampaian isinya. Aras pengajaran membawa pengertian tentang kesesuaian pengajaran guru dengan tahap kebolehan pelajar dan kesediaan pelajar untuk mempelajari ilmu baru. Insentif pula bererti kebolehan guru untuk memotivasi pelajar untuk terus belajar, menyiapkan kerja rumah dan tugas lain, manakala masa pula bermaksud jumlah masa yang diperuntukkan oleh guru untuk pengajaran topik berkenaan.

Dari segi kesediaan pelajar, Carrol (1989) mengenal pasti lima elemen pelajar yang mendorong kecemerlangan mereka, terdiri daripada kemampuan pelajar, kebolehan memahami arahan, ketekunan, peluang belajar dan pengajaran yang berkualiti. Kemampuan pelajar merujuk kepada kemahuan dan kebolehan pelajar untuk belajar. Pelajar yang berkemahuan tinggi untuk belajar akan belajar dalam masa yang singkat. Kebolehan memahami arahan bermaksud pelajar memahami arahan dan pengajaran guru. Ketekunan bererti persediaan pelajar memberi tumpuan kepada pengajaran guru. Ketekunan adalah hasil daripada motivasi pelajar untuk belajar. Peluang belajar pula bermakna peluang pelajar untuk belajar pada masa tertentu, peluang untuk bertanya kepada guru dan peluang untuk mengulang kaji pelajaran. Manakala pengajaran yang berkualiti bererti tahap kualiti sesuatu pengajaran itu dapat disampaikan oleh guru di mana pengajaran guru mudah difahami walaupun tajuk itu agak sukar untuk diikuti.

Dalam usaha membina perpaduan kaum, pengkaji menggabungkan konsep kesesuaian buku teks, kepentingan faktor guru dan pelajar dalam proses pengajaran dan pembelajaran Komsas. Hubungan ketiga-tiga aspek itu adalah bertimbal balik seperti ditunjuk menerusi Rajah 1.

RAJAH 1. Hubungan antara Kesesuaian Buku Teks Komsas, Kesungguhan Guru dan Kesediaan Pelajar untuk Mencapai Integrasi Nasional

KEPENTINGAN KAJIAN

Integrasi nasional adalah teras pembangunan dalam melahirkan bangsa Malaysia yang utuh dan menjadi matlamat utama Pelan Induk Pembangunan Pendidikan. Maka sastera Melayu sebagai sastera kebangsaan turut memainkan peranan penting untuk merealisasikan matlamat murni tersebut. Berikutan itu, Komsas diterapkan dalam mata pelajaran Bahasa Melayu untuk mendukung peranan dan cita-cita integrasi nasional. Keadaan itu ada kebenarannya memandangkan Komsas merentasi faktor kaum, agama dan budaya, berbanding keadaan sebelum ini di mana mata pelajaran Kesusasteraan Melayu hanya ditawarkan kepada pelajar aliran Sastera sahaja.

Setelah pelaksanaan Komsas sejak 2000 hingga kini, bagaimanakah objektif Kementerian Pelajaran Malaysia tersebut tercapai dalam konteks pendidikan perpaduan menerusi Komsas? Bagaimana suasana, keadaan dan realiti pengajaran dan pembelajaran Komsas di sekolah-sekolah? Apakah reaksi atau sambutan pelajar-pelajar terhadap pelaksanaan Komsas di sekolah-sekolah? Apakah kesan pendidikan sastera perpaduan di sekolah-sekolah? Kesemua persoalan tersebut boleh dicari jawapannya menerusi kaji selidik.

Di sebalik memupuk minat pelajar terhadap sastera, sebenarnya melahirkan bangsa Malaysia yang bersatu padu merupakan kurikulum tersembunyi pengenalan Komsas dalam Bahasa Melayu. Walau bagaimanapun, kurikulum tersembunyi tersebut kurang disedari guru-guru. Mereka lebih cenderung untuk mengajar Komsas mengikut pendekatan struktur, iaitu menganalisis aspek dalaman teks sastera dari segi tema, persoalan, watak, plot, latar dan gaya bahasa. Justeru peranan sastera kebangsaan sebagai wadah membentuk integrasi nasional diabaikan atau tidak disedari (Chew 2007). Kajian ini perlu dilakukan untuk memberi kesedaran kepada para guru dan pelajar tentang kurikulum tersembunyi tersebut.

Di samping itu, kajian para sarjana sehingga kini lebih tertumpu pada tema atau persoalan integrasi nasional yang terdapat dalam sastera Melayu (Hashim 1980; Othman 1983; Thani 1990; Abu Bakar 1991; Parnickel 1994; Asmiaty 2002). Aspek-aspek lain yang turut memainkan peranan penting dalam pembinaan perpaduan kaum dalam kerangka pendidikan seperti faktor guru, rakan sebaya, bahan teks sekolah, dan penekanan pengajaran dan pembelajaran di sekolah-sekolah, tidak terangkum dalam kajian-kajian tersebut. Menyedari kekurangan ini, maka pengkaji berusaha untuk melengkapkan kajian tersebut dengan menumpukan perhatian kepada faktor-faktor tersebut dalam kerangka pendidikan.

METODOLOGI

Kajian ini menggunakan kaedah kaji selidik bagi menjawab lima soalan kajian yang dibina. Instrumen kajian telah dibina oleh pengkaji berpandukan kerangka

Teori Weiner (1965) yang diubah suai dalam konteks pendidikan. Instrumen soal selidik dibahagikan kepada dua bahagian. Bahagian satu terdiri daripada butiran mengenai taburan demografi sampel, iaitu jantina, kaum dan agama. Bahagian dua pula terdiri daripada lima perkara yang berkaitan dengan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan di sekolah. Lima perkara tersebut terbentuk daripada lima soalan kajian yang meliputi kesesuaian buku teks, peranan guru dan kesediaan pelajar untuk mempelajari integrasi nasional menerusi Komsas.

Skala Likert lima mata digunakan dalam Bahagian B untuk melihat kesan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan di sekolah, iaitu tidak setuju (1), kurang setuju (2), setuju (3), amat setuju (4) dan sangat setuju (5). Data yang diperoleh diproses menggunakan program SPSS versi 13.0 dan analisis deskriptif telah digunakan bagi menjawab kelima-lima soalan kajian. Data dipaparkan secara kuantitatif inferensi.

PROFIL SAMPEL KAJIAN

Keseluruhan sampel kajian terdiri daripada pelajar Tingkatan 4 yang berlainan kelas aliran yang dipilih daripada salah sebuah sekolah menengah kebangsaan di Petaling Jaya. Cara pemilihan sampel dilakukan secara rawak dari kelas Sains, Perdagangan, dan Kesusasteraan Melayu. Taburan sampel kajian mengikut jantina, kaum dan agama ditunjukkan dalam Jadual 1.

JADUAL 1. Taburan Sampel Kajian Mengikut Jantina, Kaum, dan Agama

Latar Belakang Sosial	Pemboleh Ubah	Bilangan	Peratus (%)
1. Jantina	Lelaki	23	38.3
	Perempuan	37	61.7
2. Kaum	Melayu	29	48.3
	India	19	31.7
	Cina	12	20.0
3. Agama	Islam	29	48.3
	Kristian	2	3.3
	Hindu	17	28.3
	Buddha	12	20.0
Jumlah		60	100.0

Berdasarkan Jadual 1, jumlah pelajar perempuan melebihi pelajar lelaki, iaitu pelajar perempuan seramai 37 orang (61.7%) dan pelajar lelaki hanya 23 orang (38.3%) sahaja. Dari segi kaum, bilangan pelajar Melayu mendahului jumlah sampel kajian, iaitu sebanyak 29 orang pelajar (48.3%), diikuti oleh India sebanyak 19 orang pelajar (31.7%) dan pelajar Cina sebanyak 12 orang pelajar (20%) daripada keseluruhan sampel kajian.

Dilihat dari segi pegangan agama, didapati pelajar yang beragama Islam seramai 29 orang (48.3%), manakala pelajar yang beragama Hindu seramai 17 orang (28.3%), diikuti oleh agama Buddha sebanyak 12 orang pelajar (20%) dan hanya 2 orang pelajar beragama Kristian (3.3%). Keadaan ini dengan jelas menggambarkan bahawa anutan agama sangat didominasi oleh faktor perkauman, iaitu 100 peratus pelajar Melayu menganuti agama Islam, 100 peratus pelajar Cina menganuti agama Buddha, 89.47 peratus pelajar India menganuti agama Hindu, manakala 10.6 peratus pelajar India menganut agama Kristian.

DAPATAN KAJIAN

Kajian ini menjawab kelima-lima soalan utama kajian. Bahagian ini akan memaparkan data empirikal hasil daripada kaji selidik yang telah dijalankan.

1. Apakah bahan Komsas yang digunakan bersesuaian untuk mewujudkan integrasi nasional?

JADUAL 2. Kesesuaian Bahan yang Digunakan

Genre Sastera	Bilangan Persetujuan	Peratus(%)
Puisi Tradisional	0	0
Sajak	24	40.0
Prosa Tradisional	14	23.3
Cerpen	32	53.3
Drama	31	51.7
Novel	24	40.0

Teks Komsas Tingkatan 4 terdiri daripada dua buah karya, iaitu antologi *Anak Laut* dan novel *Bukit Kepong*. Antologi *Anak Laut* memuatkan lima puisi tradisional, lima puisi moden, lima cerpen, tiga drama moden dan lima prosa tradisional. Ini bererti genre Komsas yang dipelajari di sekolah adalah menyeluruh.

Jadual 2 menunjukkan kadar kesesuaian bahan Komsas yang digunakan di sekolah untuk mewujudkan integrasi nasional. Sebanyak 32 orang pelajar (53.3%) mengatakan cerpen boleh menjadi jambatan untuk mewujudkan perpaduan kaum, diikuti oleh genre drama yang disokong oleh 31 orang (51.7%) pelajar tentang kesesuaiannya. Sajak dan novel masing-masing dipersetujui oleh 24 orang pelajar (40%), berbanding hanya 14 orang pelajar (23.3%) yang menganggap puisi tradisional mampu berfungsi sebagai wadah perpaduan. Sebaliknya prosa tradisional langsung tidak disetujui oleh semua pelajar sebagai boleh membentuk perpaduan kaum. Keadaan ini jelas memaparkan kecenderungan para pelajar bersetuju bahawa karya sastera moden lebih sesuai dijadikan bahan bagi mewujudkan integrasi nasional melalui pendidikan berbanding karya sastera tradisional.

2. Berapakah peratus teks Komsas Tingkatan 4 boleh dikaitkan dengan integrasi nasional?

JADUAL 3. Teks yang Berkaitan Masyarakat Berbilang Kaum

Genre Sastera	Bilangan Persetujuan	Peratus(%)
Puisi Tradisional	0	0
Sajak	0	0
Prosa Tradisional	0	0
Cerpen	0	0
Drama	0	0
Novel	34	56.7

Jadual 3 menunjukkan hubung kait kandungan Antologi *Anak Laut* dan novel *Bukit Kepong* dengan masyarakat berbilang kaum. Berdasarkan data, pelajar secara 100 peratus mengatakan karya sastera dalam antologi *Anak Laut* langsung tidak berkaitan atau bertemakan perpaduan kaum. Sebanyak 34 orang pelajar (56.7%) mengatakan novel *Bukit Kepong* sahaja yang mencerminkan masyarakat berbilang kaum.

Novel *Bukit Kepong* mengisahkan semangat perjuangan dan pengorbanan golongan pihak polis Tanah Melayu untuk mempertahankan tanah air daripada ancaman komunis. Novelis memaparkan semangat berani polis-polis yang dianggotai oleh orang Melayu ketika menghadapi serangan komunis yang ganas dan kejam yang majoritinya terdiri daripada orang Cina, dalam usaha memerintah Tanah Melayu. Oleh itu, novel ini dianggap oleh pelajar sebagai permusuhan antara dua kaum yang berbeza, dan bukannya memaparkan semangat muhibah antara kaum yang menjadi objektif utama pendidikan sastera perpaduan.

3. Bila dan di manakah pendidikan sastera perpaduan dilaksanakan?

JADUAL 4. Pelaksanaan Pendidikan Sastera Perpaduan di Sekolah

Bil	Pelaksanaan	Bilangan Persetujuan	Peratus(%)
1	Guru menjalankan pendidikan sastera perpaduan semasa pengajaran dan pembelajaran Komsas	39	65.0
2	Diterapkan semasa pelaksanaan PLBS	14	23.3
3	Diterapkan di luar kelas seperti dalam Persatuan Bahasa Melayu	2	3.3
4	Pelajar bertanya kepada guru dalam kelas	5	8.3
	Jumlah	60	100.0

Jadual 4 menunjukkan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan di sekolah. Sebanyak 39 orang pelajar (65%) mengatakan guru menjalankan pendidikan sastera. Guru menggunakan waktu pengajaran dan pembelajaran Komsas untuk menerapkan nilai perpaduan antara kaum. Seterusnya pendidikan sastera perpaduan juga diterapkan semasa pelaksanaan Ujian Lisan Berlandaskan Sekolah (ULBS). Situasi ini dipersetujui oleh 14 orang pelajar (23.3%), manakala 2 orang pelajar sahaja (3.3%) menyatakan bahawa guru mereka menerapkan perpaduan antara kaum di luar waktu kelas, menerusi aktiviti kokurikulum seperti Persatuan Bahasa Melayu dan sebagainya. Hanya 5 orang pelajar (8.3%) yang bertanya kepada guru berkaitan integrasi nasional dalam kelas. Ini bererti pelajar bersikap pasif dalam pembelajaran sastera perpaduan.

4. Bagaimanakah keadaan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan di sekolah?

JADUAL 5. Pelaksanaan Pendidikan Sastera Perpaduan

Item	Pernyataan	Skala		Min	SP
		Setuju/ Amat/ Sangat setuju	Tidak/ kurang setuju		
1	Guru bersungguh-sungguh untuk mengajar Komsas	52 (86.7)	8 (13.3)	4.535	0.342
2	Guru mampu menarik minat pelajar untuk mempelajari Komsas.	25 (41.7)	35 (58.3)	2.885	0.497
3	Guru menerapkan nilai perpaduan antara kaum semasa pengajaran Komsas	11 (18.3)	49 (81.7)	1.915	0.390
4	Teks Komsas mudah difahami oleh semua kaum	23 (38.3)	37 (61.7)	2.715	0.490
5	Terdapat pelbagai isu yang menarik dalam Komsas	19 (31.7)	41 (68.3)	2.585	0.469
6	Komsas meliputi semua kaum di Malaysia	12 (20.0)	48 (80.0)	2.000	0.403
7	Saya gembira kerana berpeluang mempelajari Komsas	21 (35.0)	39 (65.0)	2.750	0.480
8	Saya mempelajari pengajaran positif dalam teks Komsas	37 (61.7)	23 (38.3)	4.085	0.490
9	Saya sering membantu rakan untuk memahami teks Komsas	32 (53.3)	28 (46.7)	3.665	0.503
10	Saya mengetahui budaya dan cara hidup rakan saya melalui pengajaran Komsas	23 (38.3)	37 (61.7)	2.915	0.490

Jadual 5 menunjukkan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan yang berlaku di dalam kelas sewaktu sesi pengajaran dan pembelajaran Komsas. Berdasarkan data, guru-guru Bahasa Melayu mengambil inisiatif untuk mengajar Komsas dan berusaha untuk menarik minat para pelajar mereka untuk menghayati teks Komsas. Sebanyak 52 orang pelajar (86.7%) bersetuju bahawa guru-guru mereka bersungguh-sungguh. Hanya 25 orang (41.7%) pelajar yang tertarik untuk belajar. Mengenai penerapan nilai murni dan perpaduan antara kaum semasa pengajaran Komsas, hanya 11 orang pelajar (18.3%) yang menyokong kenyataan tersebut.

Dari segi bahan Komsas, kenyataan bahawa teks Komsas mudah difahami oleh semua kaum hanya disetujui oleh 23 orang (38.3%) pelajar sahaja. Kesukaran yang dihadapi oleh 37 orang (61.7%) pelajar lain termasuklah bunga-bunga bahasa, istilah-istilah klasik, bahasa simbolik dan lain-lain. Sebanyak 19 orang (31.7%) pelajar mendapati terdapat pelbagai isu yang menarik dalam Komsas, berbanding 41 orang pelajar (68.3%) yang tidak bersetuju. Keadaan ini terjadi kerana Komsas tidak meliputi semua kaum di Malaysia. Hanya 12 orang pelajar (20%) bersetuju bahawa Komsas itu meliputi semua kaum berbanding 48 orang pelajar (80%) yang tidak bersetuju.

Dikaji dari segi persepsi pelajar, sebanyak 21 orang pelajar (35%) yang gembira berpeluang mempelajari Komsas berbanding 39 orang pelajar (65%) tidak gembira. Keadaan ini menunjukkan bahawa majoriti pelajar tidak menerima baik pembelajaran Komsas kerana mereka terpaksa mempelajarinya dan didapati membebankan. Namun begitu, majoriti pelajar (37 orang pelajar atau 61.7%) menganggap bahawa terdapat pengajaran yang positif dalam teks Komsas.

Selain itu, sebanyak 32 orang pelajar (53.3%) sering membantu rakan untuk memahami teks Komsas yang susah difahami, sebaliknya 28 orang pelajar (46.7%) tidak mengamalkan kebiasaan ini. Seterusnya 23 orang pelajar (38.3%) telah mendapat manfaat untuk memahami budaya dan cara hidup rakan mereka melalui pembelajaran Komsas.

Daripada kesemua sepuluh soalan, didapati bahawa hanya tiga item yang memaparkan kecenderungan pemikiran pelajar yang positif dengan nilai min yang lebih daripada 3.8. Ketiga-tiga item itu terdiri daripada guru bersungguh-sungguh untuk mengajar Komsas (min 4.535, SP 0.342), pelajar mempelajari pengajaran positif dalam teks Komsas (min 4.085, SP 490), dan pelajar akan membantu rakannya yang tidak memahami teks tersebut (min 3.665, SP 503). Tujuh item lain menggambarkan sikap negatif pelajar Tingkatan IV tentang pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan di sekolah.

5. Apakah kesan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan di sekolah?

JADUAL 6. Kesan Pelaksanaan Pendidikan Sastera Perpaduan

Item	Pernyataan	Skala		Min	SP
		Setuju/ Amat/ Sangat setuju	Tidak/ kurang setuju		
1	Saya berminat mempelajari Komsas yang didapati mengandungi elemen perpaduan yang tinggi.	8 (13.3)	52 (86.7)	1.061	0.342
2	Komsas penting untuk dipelajari.	19 (31.7)	41 (68.3)	2.583	0.469
3	Saya mempunyai rakan karib daripada kaum lain.	28 (46.7)	32 (53.3)	3.233	0.503
4	Saya sering memberi teguran kepada rakan kaum lain yang melakukan perbuatan yang tidak dibenarkan berdasarkan agama dan kepercayaan saya	7 (11.7)	53 (88.3)	1.058	0.323
5	Saya dapat mengaplikasi nilai-nilai murni yang diperolehi dalam Komsas dalam kehidupan seharian saya.	31 (51.7)	29 (48.3)	3.583	0.503
6	Mempelajari Komsas dapat memupuk akhlak mulia.	36 (60)	24 (40)	3.900	0.503
7	Timbul rasa keprihatinan yang tinggi terhadap masalah kaum lain setelah mempelajari Komsas.	14 (23.3)	46 (76.7)	2.167	0.426
8	Saya suka membuat kerja kumpulan atau pembentangan berkaitan Komsas bersama rakan kaum lain.	22 (36.7)	38 (63.3)	2.833	0.485
9	Saya bangga menjadi warganegara Malaysia yang berbilang kaum	35 (58.3)	25 (41.7)	3.717	0.497
10	Perpaduan kaum penting untuk integrasi nasional	37 (61.7)	23 (38.3)	4.083	0.490

Jadual 6 menunjukkan kesan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan menerusi pendidikan Komsas. Hanya 8 orang pelajar (13.3%) didapati berminat mempelajari Komsas yang didapati mempunyai elemen perpaduan yang tinggi dan 19 orang pelajar (31.7%) sahaja menganggap Komsas penting untuk dipelajari.

Dari segi sosialisasi, para pelajar yang mempunyai rakan karib daripada kaum lain terdiri daripada 28 orang pelajar (46.7%). Sebanyak 7 orang pelajar (11.7%) sahaja yang prihatin, sering memberi teguran kepada rakan yang

melakukan perbuatan yang tidak dibenarkan berdasarkan agama dan kepercayaan sendiri, sedangkan 53 orang pelajar (88.3%) berdiam diri kerana mereka tidak mahu menjaga tepi kain orang lain, atau agama dan kepercayaan mereka berbeza daripada rakan mereka.

Sebanyak 31 orang pelajar (51.7%) mengakui dapat mengaplikasi nilai yang diperoleh dalam Komsas dalam kehidupan seharian, sebaliknya 29 orang pelajar (48.3%) tidak dapat mengaplikasikannya. Selain itu majoriti pelajar, iaitu 36 orang pelajar (60%) bersetuju bahawa pembelajaran Komsas sebenarnya dapat memupuk akhlak mulia. Timbul rasa keprihatinan yang tinggi dalam kalangan 14 orang pelajar (23.3%) terhadap masalah kaum lain setelah mempelajari Komsas.

Hanya 22 orang pelajar (36.7%) didapati suka membuat kerja kumpulan dan pembentangan berkaitan Komsas bersama rakan yang berbeza kaum daripada mereka. Sebanyak 35 orang pelajar (58.3%) berbangga menjadi warganegara Malaysia yang terdiri daripada pelbagai kaum. Akhir sekali, 37 orang pelajar bersetuju dengan kenyataan bahawa perpaduan kaum penting untuk membina integrasi nasional sedangkan 23 orang pelajar (38.3%) tidak bersetuju.

Diteliti dari segi markat min, terdapat empat item yang menunjukkan kesan positif pendidikan sastera perpaduan terhadap pelajar Tingkatan IV. Item-item itu termasuklah pelajar dapat mengaplikasikan nilai-nilai murni yang dipelajari menerusi Komsas dalam kehidupan seharian mereka (min 3.583, SP 0.503), mempelajari Komsas dapat memupuk akhlak mulia (min 3.900, SP 0.503), berbangga menjadi warganegara Malaysia yang berbilang kaum (min 3.717, SP 0.497), dan perpaduan kaum penting untuk memupuk integrasi nasional (min 4.083, SP 0.490). Enam item lain yang lebih cenderung kepada min 2 (tidak), menggambarkan pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan tidak membuahkan hasil yang memberangsangkan di sekolah.

PERBINCANGAN DAN INTERPRETASI

Dapatan kajian yang diperoleh daripada 60 orang pelajar Tingkatan 4 yang terdiri daripada pelbagai aliran telah memberi gambaran awal tentang pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan menerusi Komsas di negara ini. Mengenai kesesuaian bahan Komsas Tingkatan 4 untuk mewujudkan perpaduan kaum, para pelajar bersetuju bahawa genre novel, drama, cerpen dan puisi moden dalam teks Komsas boleh dijadikan landasan untuk mewujudkan integrasi nasional. Namun begitu, pelajar menghadapi kesukaran untuk memahami istilah-istilah yang terkandung dalam puisi tradisional dan prosa tradisional. Kesukaran tersebut menyebabkan mereka tidak bersetuju bahawa teks tradisional tersebut mampu menjadi pemangkin perpaduan antara kaum. Kajian ini juga mendapati bahawa buku teks Komsas Tingkatan 4 yang menggambarkan masyarakat berbilang kaum hanya ditemui dalam novel *Bukit Kepong*, tetapi langsung tidak diterapkan dalam genre-genre yang lain. Namun

novel tersebut didapati menggambarkan permusuhan antara kaum Melayu dengan Cina yang mendorong ke arah prasangka dan perselisihan antara dua kaum tersebut. Pelajar berpendapat *Bukit Kepong* tidak sesuai untuk dijadikan novel kajian Tingkatan 4.

Menyentuh tentang pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan di sekolah, kesungguhan guru dan kesediaan pelajar memainkan peranan utama mengikut kerangka Teori Weiner (1965). Pendidikan sastera perpaduan didapati lebih banyak dilaksanakan oleh guru semasa pengajaran dan pembelajaran Komsas dan semasa pelaksanaan ULBS. Ke kerapannya pelaksanaan pendidikan sastera perpaduan juga lebih tertumpu di dalam kelas berbanding di luar kelas. Situasi ini berlaku kerana teks Komsas menjadi teks bacaan wajib untuk dipelajari di dalam kelas, sedangkan di luar kelas, para pelajar lebih bebas untuk membincangkan isu-isu lain yang lebih sehati dengan hati dan jiwa mereka sebagai remaja.

Guru-guru menjalankan tugas dengan bersungguh-sungguh untuk menyampaikan ilmu dan pengajaran yang positif dalam Komsas kepada para pelajar. Hakikatnya, bagaimanakah ia mencapai matlamatnya untuk melahirkan integrasi nasional sedangkan teks Komsas tidak menerapkan unsur-unsur atau persoalan integrasi nasional? Keadaan menyebabkan para pelajar tidak tertarik untuk mempelajarinya kerana menganggap teks Komsas bersifat keMelayuan atau *Malay-centric*. Berikutan itu, hubungan antara kaum dalam kalangan pelajar masih di peringkat kawan biasa. Hanya sebilangan kecil pelajar mempunyai sahabat karib daripada kaum lain.

Berikutan keadaan tersebut, dapatan kajian menunjukkan bahawa majoriti pelajar kajian tidak suka dan tidak minat mempelajari Komsas. Keadaan menjadi lebih serius apabila unsur perpaduan antara kaum tersangat kurang disentuh dalam Komsas. Para pelajar juga mendapati bahawa nilai-nilai murni yang terdapat di dalam teks Komsas hanya untuk diamalkan oleh individu dan bukannya untuk melahirkan perpaduan antara kaum. Oleh itu, para pelajar berpendapat bahawa Komsas tidak penting untuk dipelajari.

Para pelajar sedar akan kepentingan integrasi nasional, tetapi mereka tidak tahu cara yang terbaik dilaksanakan agar hubungan itu terus kekal dan mesra. Mereka juga menyedari kepentingan integrasi nasional menjamin keamanan dan kemakmuran Malaysia, namun mereka kurang minat untuk melakukan kerja kumpulan dengan rakan kaum lain. Para pelajar masih cenderung untuk bergaul sesama kaum sendiri. Hubungan antara kaum masih berada di paras permukaan (*superficial*) kerana mereka tidak menampakkan keprihatinan terhadap masalah kaum lain. Keadaan ini menunjukkan kegagalan pelaksanaan pendidikan perpaduan menerusi Komsas meskipun Komsas telah dilaksanakan selama lapang tahun.

Sehubungan itu, pihak Biro Buku Pelajaran yang bertanggungjawab dalam memilih teks Komsas, hendaklah peka terhadap masalah ini. Hal ini demikian kerana buku teks Komsas bukan sahaja tidak mencerminkan masyarakat Malaysia yang berbilang kaum, malahan menampakkan ketidakseimbangan

pemilihan karya penulis pelbagai kaum, penulis Malaysia timur dengan Semenanjung, dan perpaduan antara kaum yang harmoni (Chew 2007). Penyediaan dan penyusunan buku-buku teks dan bacaan tambahan harus dipandang serius oleh Biro Buku Pelajaran supaya lebih menyeluruh dan representatif. Dalam pada itu, pemilihan teks karya sastera haruslah dilakukan oleh barisan Panel Penilai yang bukan sahaja pakar dalam bidang sastera, tetapi juga mempunyai pengalaman dalam sistem pendidikan negara. Mereka memikul tanggungjawab berat untuk mengenal pasti, memilih dan menyaring karya sastera yang dapat membentuk remaja yang tinggi keperibadian, berinovatif dan mengamalkan semangat perpaduan yang kental dalam usaha melahirkan bangsa Malaysia yang mulia.

Kesungguhan guru dalam melaksanakan pendidikan sastera perpaduan tidak dapat dinafikan kepentingannya. Memandangkan tidak banyak guru tidak sedar akan konsep pendidikan sastera perpaduan, guru-guru perlu didedahkan tentang kepentingan menerapkan perpaduan dalam kalangan pelajar menerusi Komsas. Selain mengambil insentif menjalankan kerja kumpulan antara kaum, guru-guru harus memperuntukkan masa dalam pengajaran dan pembelajaran Komsas untuk menerapkan unsur perpaduan. Dalam hal ini, guru-guru seharusnya tidak menghadkan usaha dan masa pengajaran itu dalam bilik darjah sahaja, tetapi harus mengambil peluang untuk menerangkan pentingnya perpaduan di luar bilik darjah supaya sejarah 13 Mei tidak berulang. Cara-cara tersebut dapat menjamin kualiti pengajaran guru mencapai objektif pembinaan bangsa Malaysia yang bersatu padu berdasarkan konsep QAIT yang disarankan oleh Slavin (1997).

Bagi pihak pelajar, mereka perlu mengamalkan sikap positif, selain mempunyai kemampuan, kebolehan dan kesungguhan untuk mempelajari ilmu daripada guru. Dapatan kajian menunjukkan interaksi antara kaum dalam kalangan pelajar masih berada di paras minima, sedangkan pelajarlah sasaran pertama dan terakhir dalam perancangan KPM untuk melahirkan generasi yang bersatu padu. Oleh itu, inisiatif perlu diambil oleh pelajar sendiri untuk mengamalkan unsur perpaduan yang dipelajari dalam Komsas bukan sahaja dalam kelas, tetapi turut diamalkan dalam kehidupan seharian. Kesemua usaha tersebut menepati lima elemen yang disyorkan oleh Carroll (1989), iaitu kemampuan pelajar, kebolehan memahami arahan, ketekunan, peluang belajar dan pengajaran yang berkualiti. Dengan itu, para pelajar akan muncul sebagai pelajar yang cemerlang bukan sahaja dalam bidang akademik, tetapi juga berakhlak mulia dan mampu bergaul dengan harmonis dengan semua kaum lain.

KESIMPULAN

Idealisme integrasi nasional menerusi pendidikan sastera perpaduan adalah signifikan dari segi mengeratkan hubungan antara kaum. Dalam usaha

pembentukan bangsa dan identiti nasional menerusi Komsas, konsep tersebut masih belum menemui satu kesatuan idea yang jelas dan wujud kelemahan dari segi pemilihan buku teks, peranan guru dan kesungguhan pelajar sendiri. Oleh itu, pihak Biro Buku Pelajaran, guru-guru dan pelajar-pelajar hendaklah menggemblang tenaga dalam memelihara integrasi nasional seterusnya melahirkan bangsa Malaysia yang berjiwa kental mengikut acuan sendiri. Dengan sikap, tingkah laku dan amalan positif ketiga-tiga pihak tersebut, integrasi nasional yang disarankan oleh Weiner (1965) tidak akan menjadi impian semata-mata sebab ketiga-tiga pihak tersebut saling melengkapi dan saling membantu.

RUJUKAN

- Abu Bakar Hamid. 1992. *Bingkisan Budi*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Asmiaty Amat. 2000. *Hubungan Kaum dalam Novel Melayu Pascamerdeka 1957-1969*. Monograf. Pusat Penataran Ilmu dan Bahasa, UMS. Sabah: Penerbit Universiti Malaysia Sabah.
- Chew Fong Peng. 2003. Peranan sastera kebangsaan dan persepsi dalam pembentukan perpaduan nasional: satu kajian di negeri Selangor dan Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur. Tesis Doktor Falsafah. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Chew Fong Peng. 2007. *Masyarakat Berbilang Kaum dalam Sastera Kebangsaan di Malaysia: Kajian Deskriptif dan Empirikal*. Bandung: Penerbit Universitas Pendidikan Indonesia.
- Caroll, J.B. 1989. The Caroll Model: A 25 year retrospective and prospective view. *Educational Researcher* 18(1): 26-31.
- Hashim Awang. 1980. *Cerpen-cerpen Melayu Sebelum Perang Dunia Kedua: Satu Analisa Tentang Tema dan Struktur*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka.
- Ismail Hussein. 1974. *Sastera dan Masyarakat*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka.
- Lukman Z. Mohamad. 2001. Transformasi bentuk bangsa Malaysia dan identiti nasional. Kertas Kerja. *Third International Malaysian Studies Conference*. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi. 6-8 Ogos.
- Malaysia. 2000. *Huraian dan Sukatan Pelajaran Bahasa Melayu Tingkatan Empat*. Kementerian Pelajaran Malaysia.
- Omar Mamat. 1999. Teks dan sahsiah. Kertas kerja *Kolokium Pendidikan Kesusasteraan Melayu 1999*. Dewan Bahasa & Pustaka dan IBBM, Kuala Lumpur, 13-14. Julai.
- Othman Puteh. 1983. *Cerpen-cerpen Melayu Selepas Perang Dunia Kedua: Suatu Kajian Dari Segi Tema dan Struktur*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka.
- Othman Puteh. 2002. Penglibatan penulis pelbagai kaum dalam kesusasteraan kebangsaan. Kertas kerja *Simposium Penulis Pelbagai Kaum*. Dewan Bahasa & Pustaka & GAPENA, Kangar, 22 Ogos.
- Parnickel B.B. 1994. Hubungan antara kelompok etnik di Malaysia dan refleksinya dalam prosa Melayu sezaman. Dlm. Ahmad Kamal Abdullah, Shamsuddin Jaafar & Ahmad Razali Haji Yusof (Pngr.). *Sempana: himpunan esei penelitian oleh sarjana kesusasteraan Melayu antarabangsa*, hlm. 527-549. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka.
- Rahim Abdullah. 1990. Tema hubungan kaum dalam karya sastera di Malaysia. Monograf 1. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka.

- Samat Buang. 2000. Pengenalan komponen wajib Kesusasteraan Melayu dalam Bahasa Melayu. *Pelita Bahasa* Julai: 21-25.
- Shamsuddin Jaafar. 1997. *Sastera dalam Masyarakat Majmuk Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka.
- Slavin, R. 1997. A theory of school and classroom organization. *Educational Psychologist* 2: 89-108.
- Thani A. M. 1990. *Integrasi Sosial dalam Kesusasteraan Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa & Pustaka.
- Weiner, M. 1965. Political integration and political development. *Annual of American Academy of Political and Social Science* 358: 52-64.
-

Chew Fong Peng
Fakulti Pendidikan
Universiti Malaya
50603 Kuala Lumpur